

HARMONIELEER

De harmonieleer maakt gebruik van 4 stemmen n.l. 1. sopraan, 2. alt, 3. tenor, 4. bas. Bij 3-stemmige accoorden altijd één toon verdubbelen, bij voorkeur de grondtoon.

- Grondvorm is de zetting, waarbij de grondtoon in de bas ligt. Bij 6-accord (sext-accord) ligt de terts in de bas. Bij 4/6-accord (kwartsext-accord) ligt de kwint in de bas. Het 6-accord en 4/6-accord zijn resp. de eerste en tweede omkering van het grondaccord.

Wat sopraan betreft zijn 3 liggingen mogelijk:

- 1) Octaafligging - (grondtoon in de sopraan)
- 2) Tertsligging - (terts in de sopraan)
- 3) Kwintligging - (kwint in de sopraan)

- Bas ziet op de vorm. Sopraan ziet op de ligging.

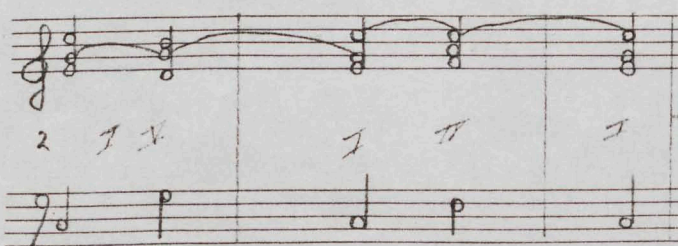
Enge en wijde ligging

Bij enge ligging sluiten S., A. en T. onmiddelijk aan. Afstand T - B doet niets ter zake. Wijde ligging: accord-tonen kunnen geplaatst worden tussen S en A en tussen A en T. Wijde ligging wordt toegepast bij grote afstand tussen S en B. Geen vaste grens. Afstand S en B 2 octaven, dan wijde ligging toepassen.

VERBINDEN VAN ACCOORDEN

gemeenschappelijke toon van twee accoorden laten liggen in dezelfde stem. Aangeven met hoog.

Op elke trap van een toonaard kan een drieklank worden gebouwd. I, IV en V zijn hoofddrieklanken. II, III, VI en VII nevendrieklanken.

I = Tonica)
IV = Subdominant) Hoofddrieklanken
V = Dominant)

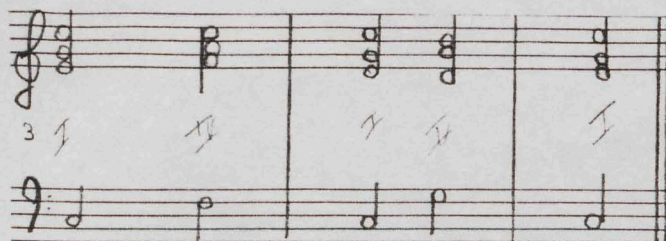
CADENS

Verbinding van een aantal accorden, waardoor de toonaard wordt bevestigd. Een voorbeeld is: I - IV - I - V - I (uitsluitend hoofddrieklanken).

Een cadens moet eindigen in dezelfde sopraanligging als die van het beginaccord. Iedere cadens kan dus op drie manieren worden gemaakt: 1) octaafligging

- 2) tertsligging
- 3) kwintligging

Voorbeeld:

Het maken van een cadens:

- 1) Vastleggen van de toonaard (noteren)
- 2) Opschrijven becijfering
- 3) Invullen basnoten
- 4) Bepalen sopraan van begin-
accord, opvullen tussenstemmen
- 5) Bepalen gemeenschappelijke
toon i.v.m. volgend accord

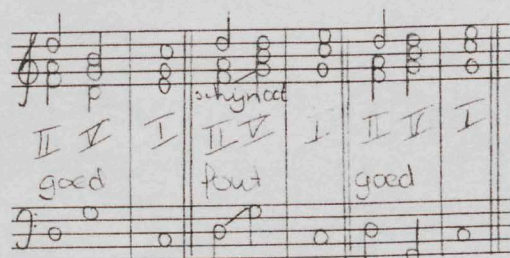
Kwint- en octaafparallellellen zijn verboden. Wanneer men twee drie-
klanken verbindt, die geen gemeenschappelijke toon hebben, op-
passen voor octaven en kwinten.

Tegenbeweging toepassen. De stemmen buigen naar elkaar toe of
van elkaar af.

Drieklanken, die in de toonaard naast elkaar liggen, b.v. I - II,
hebben géén gemeenschappelijke toon.

Er bestaat alleen aanleiding voor tegenbeweging, wanneer er geen
gemeenschappelijke toon is, behalve in één geval, n.l. verbin-
ding II - V. Hier verplichte tegenbeweging, anders ontstaat z.g.
schijn-octaaf, behalve wanneer de bas daalt.

Voorbeeld:

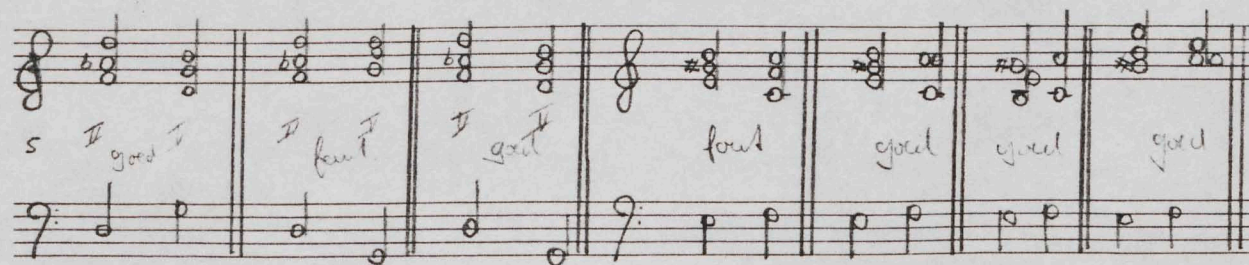

In de harmonische mineur+toon-
ladder komt tussen de 6e en 7e
trap een overmatige secunde
voor. Deze "overmatige 2" is als
toonschrede in elk der stemmen
verboden. Bij verbinding II = V
en V - VI loopt men gevaar deze
overmatige 2 te gebruiken. Daar+

om gelden in mineur regels, die in majeur niet nodig zijn.

REGEL: Bij verbinding van II - V moeten altijd de bovenstemmen
dalen, ook wanneer de bas daalt, Men geeft de voorkeur aan stij-
gende bas, omdat dan een goede tegenbeweging ontstaat. Wanneer de
bas dalend gegeven is, dan dalen ook de bovenstemmen.

Voorbeeld:

Bij verbinding van V - VI: leidtoon moet stijgeb naar de
terts van VI. In mineur dus altijd de terts verdubbelen.

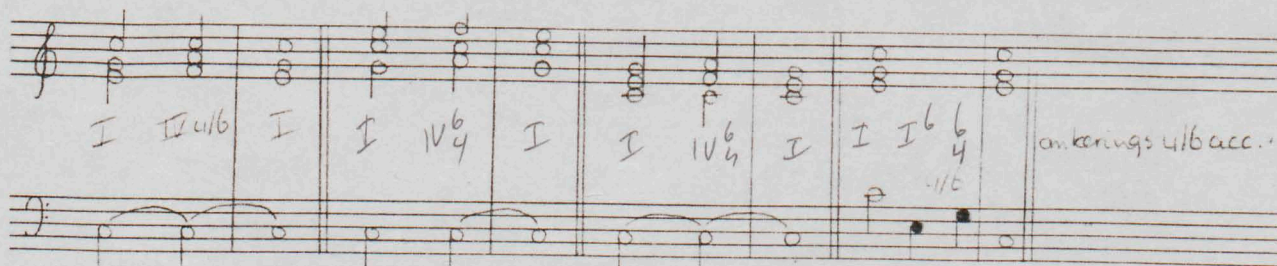
Wanneer V op VI volgt, dan moet in VI alvast de terts verdub-
beld worden.

Gegeven bas.

Men onderscheidt becijferde en onbecijferde bassen. Becijfering
dient, om de desbetreffende accorden aan te duiden. Bij grond-
ligging is de becijfering eigenlijk overbodig, want de gegeven
bastoon is dan tevens grondtoon van het accord.

Gegeven melodie of sopraan.

Wanneer de sopraan gegeven is, moet men zelf bepalen tot welke
drieklank de gegeven toon behoort, daarna bas invullen.

Orgelpuntsluiting.

TONICA = I trap = rust. statisch begrip.

SUBDOMINANT IV)

DOMINANT V)

dynamisch begrip.

De tegenstelling Dominant - Subdominant kan simpel weergegeven worden door de constructie van een brug. Pijlers (begin- en eindpunt) = tonica. Spanning van de boog = dominant.

Andere middelen, die de spanning bewerkstelligen = subdominant.

VI kan in de plaats treden voor I; II voor IV en III voor V.

In een drieklank wordt op de eerste plaats de grondtoon verdubbeld (basis). Bij sextaccoord wordt als regel de sopraan verdubbeld. Tertsverdubbeling nooit bij V6 vanwege dubbele leitoon.

In ander gevallen alleen in noodgevallen.

Bij II6 en VII6 moet de terts verdubbeld worden (vanwege subdominant functie).

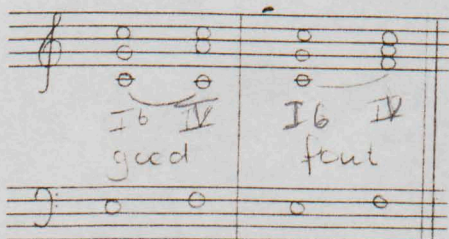
Bij III6 en bij VII6 vermijden van dubbele leitoon.

Bij 4/6 accoord wordt doorgaans de bastoon verdubbeld (kwint van het accoord).

De majeur drieklank is uitgangspunt van de hele harmonieleer, omdat het in feite een natuurklank is. De majeur drieklank is uitgangspunt van de hele harmonieleer, omdat het in feite een natuurklank is. De majeur-drieklank is afgeleid van de eerste 6 boventonen.

STEMVOERINGSREGELS

1. Principieel tegenbeweging toepassen; zijdelingse beweging geoorloofd; gelijke beweging gevaarlijk.
2. Gemeenschappelijke toon zo mogelijk in dezelfde stem en op dezelfde plaats laten liggen. Komt een gemeenschappelijk toon dubbel voor, dan heeft de middenstem voorkeur om te blijven liggen. (niet de sopraan, voor betere melodievoering.)

Open octaaf- en kwintparallellen zijn verboden.

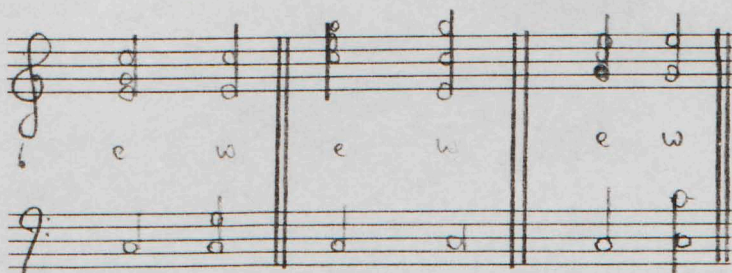
Het 6-accoord heeft als omkering nog een redelijke zelfstandigheid; is dus ook zonder verbinding met het grondaccoord bruikbaar. Het 4/6 accoord komt als zuivere omkering slechts voor in muziek van simpele huize. (walsen enz.)

Na het 4/6 accoord indeze betekenis moet grondaccoord of 6 acc. volgen (dezelfde trap), tenzij de bas trapsgewijs verder gaat. De andere wijzen waarop het 4/6 accoord kan voorkomen, ontnemen dit accoord zijn oorspronkelijke functie. (Voorhouding - doorgaand - wissel 4/6 acc.).

De harmonie-opgaven moeten bij voorkeur sluiten in octaaf-ligging.

Wanneer men in één maat twee noten tegenkomt, die tot dezelfde drieklank behoren, dan kan de bas blijven liggen.

Bij wijde ligging wordt tussen sopraan en alt en tussen alt en tenor een accoordtoon opengelaten. De wijde ligging dient om, wanneer bas en sopraan ver uit elkaar liggen, het klankveld gelijkmatig te verdelen. Wijde ligging krijgt eerst zin, wanneer de afstand tussen sopraan en bas 2 octaven bedraagt, of deze overschrijdt.

Het gebeurt zelden, dat één harmonie-opgave geheel in enge- of wijde ligging wordt uitgewerkt. Dikwijls kunnen beide liggingen in afwisseling worden gebruikt.

Het overgaan van eng naar wijd kan het beste geschieden, wanneer de harmonie toelaat, dat men hetzelfde accoord gebruikt.

PLAATSERVANGENDE TRAPPEN

III kan in de plaats komen van V.

VI	"	"	"	"	"	"	I.
II	"	"	"	"	"	"	IV.

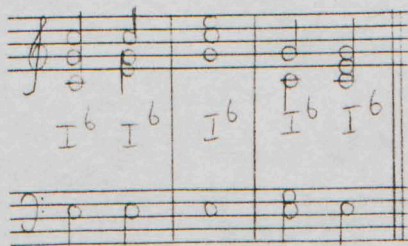
Verbinding VI - IV - II klinkt zeer goed, zo ook I - VI.

De verbinding VI - V is bij secunde-dalende melodie niet mogelijk.

- 1) Bij herhaling van dezelfde melodietoon afwisseling brengen in het accoord, zowel in dezelfde maat, als over de maatstreep heen.
- 2) Wanneer in een maat 2 verschillende melodietonen tot dezelfde drieklank behoren dan blijft dezelfde drieklank in gebruik.
(overgaan van eng naar wijd.)

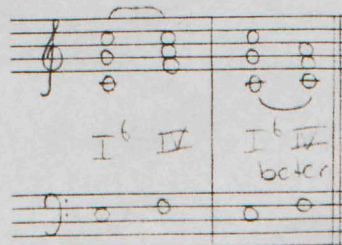
Het sext-accoord

De eerste omkering van de drieklank geeft de terts in de bas. Wat de ligging der andere stemmen betreft, zijn er verschillende mogelijkheden; beste is octaafafstand te bewaren tussen sopraan en tenor. Hier ontstaat gemengde ligging, d.w.z. twee stemmen sluiten onmiddellijk aan; 2 andere stemmen slaan een toon over. Wanneer bij 6-acc. de terts in de sopraan gegeven is, ontstaat vanzelf tertsverdubbeling.

Soms komt het voor, dat de gemeenschappelijke toon zowel in de sopraan als in de tenor ligt. Men kan dan kiezen welke van de twee stemmen men laat liggen. Terwille van de melodische beweging is het beter om de gemeenschappelijke toon niet in de sopraan te laten liggen. Ook wordt in dit geval aan tegenbeweging de voorkeur gegeven.

In het algemeen bij sext-accoord géén tertsverdubbeling, behalve bij II₆ en VII₆. Bij V₆ nooit tertsverdubbeling vanwege de leidtoon.

Het kwartsextaccoord

1) Als dubbele voorhouding (voorhoudings 4/6 acc.)

Kwint in de bas. De kwint wordt verdubbeld.

Wanneer I 4/6 op een zwaar maatdeel valt, lost het op naar V. Men kan I 4/6 beschouwen als V met voorhouding van terts en kwint. Onder voorhouding verstaat men een buiten het accoord vallende toon, die tijdelijk in de plaats treedt van de accoord-toon en ook daarnaar oplost. Een voorhouding heeft een dissonant karakter. (spanningverwekkend), d.w.z. er moet een oplossing komen. Vandaar dat het samenvalt met een zwaar maatdeel, dus bij voorkeur op de eerste tel van een nieuwe maat.

2) Het doorgaand 4/6 accoord

Wanneer men een secundegewijs stijgende of dalende bas heeft, die loopt van grondtoon tot terts of omgekeerd, dan kan op de middelste bastoon een zogenaamd doorgaand 4/6 accoord worden geplaatst. Dit zal het best tot zijn recht komen op een zwak maatdeel.

N.B. Het 4/6 accoord moet altijd tussen twee dezelfde accoorden liggen.

* doorgaand accoord

3) Het 4/6 accoord als wisselaccoord, zg. ORGELPUNTSLUITING

Het 4/6 accoord kan ook voortspruiten uit het gebruik van wisseltonen. Onder wisseltonen verstaat men meestal aangrenzende tonen, die bij wijze van afwisseling op de hoofdtoon volgen en daar weer naar terugkeren.

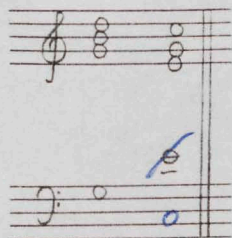
Wanneer men de eerste trap in C heeft en men laat op de kwint G de sext A volgen, om daarna weer tot G terug te keren, ontstaat een wisseltoon.

Geeft men tegelijkertijd ten opzichte van de terts E wisseltoon F, dan ontstaat door deze beide wisseltonen een 4/6 accoord van IV.

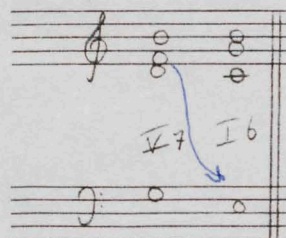
Kwint van IV is gelijk aan grondtoon van I. Deze liggenblijvende bas wordt orgelpunt genoemd. I - IV4/6 - I is de meest eenvoudige orgelpuntsluiting. Kan uitstekend dienst doen als afsluiting van cadens. Bij gebruik van 4/6 accoord moet men zich afvragen, onder welke van de drie gevallen het thuis te brengen is.

4) Een bijzonder geval komt voor, wanneer dadelijk na het 4/6 acc. een 6 acc. of grond acc. volgt. In dit geval spreekt men van omkerings 4/6 accoord.

Terwille hiervan zal het dikwijls voorkomen, dat bij de afsluiting V - I de gemeensch. toon verwaarloosd moet worden.

De gemeensch. toon ligt niet meer in dezelfde stem. In dit voorbeeld zien we tevens, hoe bij een slotformule de leitoon mag afspringen. Dit kan alleen voorkomen, wanneer de leitoon in een van de tussenstemmen ligt. Wanneer de bastoon de oplossingstoon overneemt, behoeft de septiem niet traspgewijs te dalen.

CADENZEN

I - IV - V7 - I. | I - VI - IV - II - V7 - I. | I - II6 - I4/6 - V7 - I.
I - VI - IV - II6 - I4/6 - V7 I. | I - V4/6 - I6 - IV - I4/6 - V7 - I.
I - III - IV - II - V7 - I.

In drie liggingen. Majeur - mineur. Alle toonaarden. Denk om de stemvoering.

BEDRIEGELIJK SLOT. TRUGSCHLUSS.

Wanneer V i.p.v. zijn normale oplossing (I) VI als oplossing krijgt, spreekt men van een bedriegelijk slot. Dit geeft de volgende consequentie: terts van V stijgt. Kwint van V zal als regel dalen naar de terts van VI. Bij bedriegelijke cadens V - VI tertsverdubbeling in VI. Authentiek slot: V - I. Plagaal slot: IV - I. Halfslot I - V of IV - V.

IIIe TRAP

De drieklank van III heeft 2 gemeensch. tonen met V en I. Gewoonlijk zal III optreden als plaatsvervanger van V, een enkele maal ook voor I.

V-SEPTIME ACCOORD (4-KLANK).

Grondtoon: blijft liggen. Terts: stijgt. Kwint: daalt.

Septime: daalt traspgewijs.

5/6. eerste omkering heet kwintsext-accorde.(terts in de bas).

3/4. tweede omkering heet tertskwart-accorde.(kwint in de bas).

2. derde omkering heet secunde-accorde.(septime in de bas).

Neven-septime-accorden.

Op II, III, en VI vinden we een klein s^eptimeaccorde. Deze krijgen over het algemeen een zelfde behandeling als V7, d.w.z. de s^eptime moet traspgewijs dalend oplossen. Daar de leitoon in II7, III7 en VI7 als zodanig niet voorkomt, zijn de overige stemmen niet zo streng gebonden als in V7. Gewoonlijk hebben de nevenseptime-accorden dominant-functie.

II7 = dominant van V, III7 = dominant van VI en VI7 = dominant van II. De vloeiendste oplossing is naar het accorde, waarvan deze 7acc. in zekere mate domin. zijn. In sequensen komt het dominant-karakter het duidelijkst naar voren. In andere gevallen zal de septime eerder het karakter van siernoot hebben.

Ook I7 en VI7 (beide grote s^eptimeacc.) vinden hun toepassing als boven omschreven.

Voorbeelden van diatonische sequensen met gebruikmaking van nevens^eptimeaccorden. Alle septimeacc. hebben dominantfunctie.

L'ACCORD DE LA SIXTE AJOUTÉE (Rameau).

Wanneer we aan IV een 6 toevoegen ontstaat een accoord, dat er uitziet als de eerste omkering van het kleinsiptimeaccoord van II. Septime = dominerend bestanddeel. Opl. V - I

We kunnen dit accoord ook aldus opvatten: grondtoon, terts, kwint zijn consonerende bestanddelen; daaraan voegen we de sext d toe (sixte ajoutée, dissonerend) moet dus trapsgewijs stijgend oplossen naar E(3 v.1)

In een slotformule wordt hiervan gaarne gebruik gemaakt. Lost het op via V naar I, dan is het dus gewoon II5/6. Lost het rechtstreekt op naar I dan spreken we van accord de la sixte ajoutée.

IV sa I

ENKELE CADENZEN:

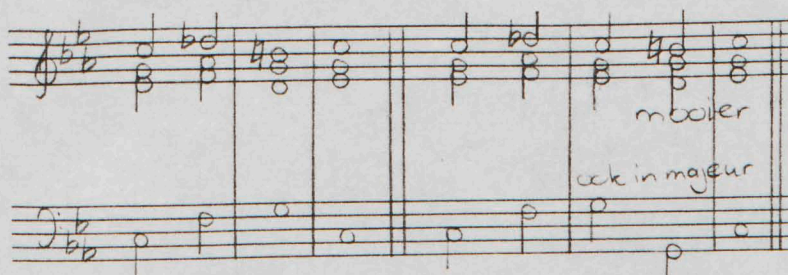
I - V3/4 - I6 - IV - II7 - I. I - II6 - VI - II5/6 - V - III7 -
IV - IVs.aj. - I. I - IVs.aj. - I4/6 - V7 - VI - IV7 - I4/6 - V7 - I.

Alteraties.

De z.g. diatonische alteraties komen voor in accoorden met subdominant-functie. Deze veroorzaken weliswaar een modulatie naar de dominant, maar worden toch gerekend te behoren tot de toonaard. Bv. I - IV aeolische (verlaagde 6e trap) die naar V - I gaat. Het accoord van de IVe trap in majeur is een grote drieklank (f-a-c-) De terts a kan gealtereerd worden tot as. Deze as (kleine 6 van de tonica) ontleen we aan de aeolische toonladder, vandaar de naam aeolische sext. Door de verlaagde terts as krijgt IV een sterke neiging voort te schrijden naar V (becijfering IVa)

Napels sext accoord.

De IIe trap in mineur is een verminderde drieklank d-f-as. Wanneer we de grondtoon verlagen ontstaat er een grote drieklank (des-f-as). De des ontlent we aan phrygische toonladder. De eerste omkering van dit accoord, het Napels Sext Accoord, wordt zo genoemd, omdat dit accoord voor het eerst in de Napelse school werd toegepast. (Scarlatti). In de praktijk komt dit accoord steeds voor met verdubbelde bas (terts). In majeur komt dit accoord ook voor. Nu is behalve de phrygische secunde ook de aeolische sext toegepast. Becijfering N6. Deze lost op naar V. Mooier is, de oplossing te vertragen door I4/6.

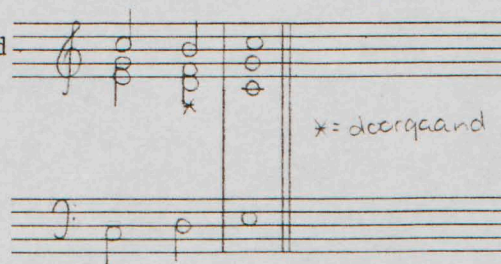

Cadenzen.

I - IVa - V7 - VI - II7 - V7 - I. I - III4/3 - VI - VI2 - IV7 - V - VII5/6 - III - I. I - II + N6 - I4/6 - V - I. I - II - N6 - V7 - VI - II5/6 - V7 - I.

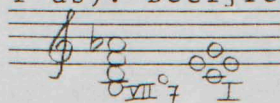
VIIe trap.

Drieklank van VII in majeur in mineur is verminderd. Voor praktisch gebruik komt de grondligging niet in aanmerking. Wel als sextaccoord met uitgesproken dominantfunctie. Bij voorkeur terts verdubbeld. Geen grondtoon-verdubbeling vanwege leitoon (b). VII₆ komt meer voor als doorgaand 6-accoord.

VERMINDERD VII7 ACCOORD.

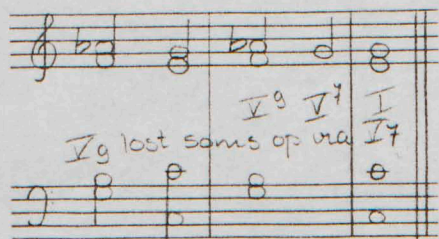
In majeur is VII half verminderd: b-d-f-a. In feite een dominant-none-accoord met verzwegen grondtoon. De kwint f heeft duidelijk septime karakter; moet dus trapsgewijs dalend oplossen naar terts van I, aangezien en majeur vrijelijk de aeolische sext toegepast mag worden, kan septacc. van VII een verminderd siptimeaccoord worden. (b-d-f-as). Becijfering VII 7. Majeur gelijk aan mineur. Grondtoon (leitoon) stijgt. Terts stijgt.

Kwint (sept in Vnone) daalt - septiem(alteratie) daalt. VII7 behoort dus, mits we enharmonische verwisseling toepassen, thuis in 4 verschillende toonaarden: als grondacc., als 5/6 acc., als 3/4 acc. en als 2 acc., hetgeen van nut is bij moduleren. N.B. alle omkeringen geven wederom een verminderd 7 accoord.

DOMINANT NONE ACCOORD.

Voegen we aan het V7 accoord de diatonische boventerts toe, dan ontstaat in majeur V9 accoord (grote none), in mineur (kleine none). Dit accoord komt in de praktijk onvolledig voor. Kwint wordt verzwegen. None moet trapsgewijs dalend oplossen naar kwint van I. Oplossing van de andere noten bekend. In majeur kan V9 ook voorkomen als kleine none accoord met toepassing van aeolische sext.

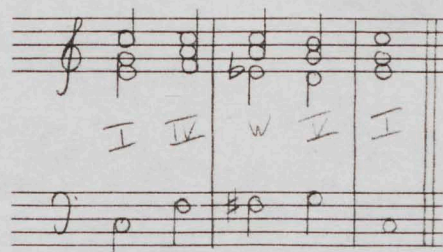

Bij V9 en omkering steeds zorg dragen voor de none van het accoord, die inderdaad van de grondtoon verwijderd is: 4e omkering niet mogelijk.

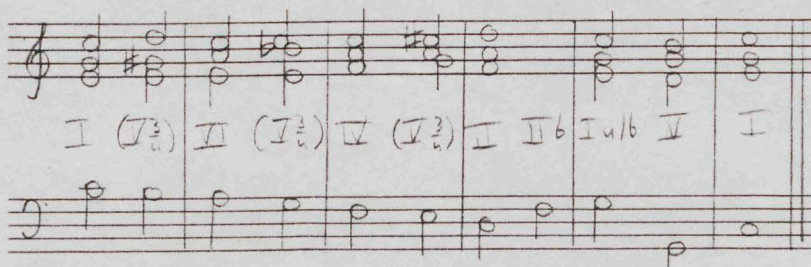
WISSELDOMINANT.

Bij de cadens I - IV - V - I wordt V gaarne voorbereid door VII₇ van V. Dit accoord in C (fis-a-c-es) wordt aangeduid met Wisseldominant.

Domiant van de domiant is bevestiging van de dominant; daarom geldt fis (verhoogde IV trap) als diatonische alteratie. In majeur en mineur toegepast als verminderd septimeaccoord. (in mineur = verhoogde terts a in plaats van as).

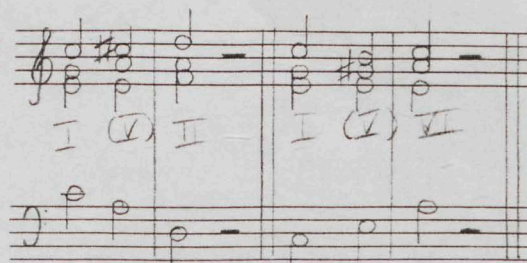

TUSSENDOMINANT.

De tussendominanten vormen a.h.w. een vluchtige uitwijking.

Iedere trap van de toonaard kunnen we bevestigen door het majeur-dominant accoord van die toonaard

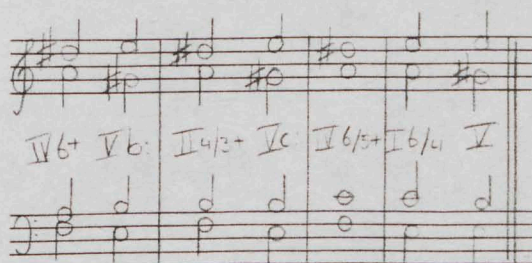

Accoorden met overmatige sext.

a) Overmatig 6 accoord.

De IV trap in mineur is een kleine terts-drieklank. Verhogen we hiervan de grondtoon, dan ontstaat een dubbel verminderde drieklank. De eerste omzetting hiervan heet overmatig 6 accoord. (f-a-dis). Uiteraard heeft dit accoord subdominant-functie.

Grondtoon en terts kunnen niet verdubbeld worden, aangezien de grondtoon gealtereerd is en de terts een sterke afwaarste lei-toontendens heeft. Voor verdubbeling komt alleen de kwint in aanmerking. Toepassing van aeolische 6.

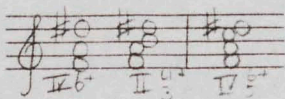
b) Het overmatig $\frac{3}{2}$ accoord.

Voegen we in mineur aan bovenstaand accoord in grondliggende diatonische onderters toe, dan ontstaat het halfverminderd 7 accoord van II. In a-mineur: b-dis-f-a.

De 2e omkering hiervan levert wederom een accoord op met een overmatige sext, n.l. het overmatig $\frac{3}{2}$ accoord: f-a-b-dis.

Subdominant-functie. Oplossen naar V. In majeur met aeolische 6.

- c) Voegen we aan het accoord sub a) in grondliggende diatonische boventerts toe, dan ontstaat een dubbelverminderd 7-acc.: dis-f-a-c. De eerste omkering levert wederom een accoord met overmatige 6 op, n.l. het overmatig $\frac{6}{5}$ accoord: f-a-c-dis. Subdominant-functie. Rechtstr. oplossing naar V zou kwintenparallellen geven. Ter vermijding hiervan wordt I4/6 tussengevoegd. Aie noten voorbeelde. Bij toepassing in majeur: 3 alteraties: verh.gr.t; aeol. 6; verl. 7. Alle accoorden met overmatige 6 hebben als bastoon de kleine 6 van de toonaard. In mineur normale 6. In majeur: a. overmatige 6, gr3 + overmatige 4

b. overm. $\frac{3}{2}$ 2 gr.tertsen, gescheiden door een hele toon.

c. overmatige $\frac{6}{5}$ dom 7 accoord met enharmonische verwisselde 7.

MODULATIE.

Moduleren is de kunst, op een aannemelijke en vloeiende manier over te gaan van de ene toonsoort naar de andere. Het wezen van

de modulatie bestaat dus hierin, dat de afhankelijkheid t.o.v. de tonica van uitgang moet worden doorbroken en dit ten bate van een nieuwe, de "doeltonica". Wanneer we de accoorden zodanig formeren, dat ze onherroepelijk dringen naar een niet-tonica, dan is het pleit in feite beslecht.

Een modulatie kan op 3 manieren geschieden: 1) Diatonisch, 2) Chromatisch, 3) Enharmonisch. De diatonische modulatie maakt gebruik van accoorden, die zowel in de uitgangstonicaard, als in de doeltonicaard voorkomen. Tijdens het gebruik van deze "gemeenschappelijke accoorden" verwisselen we de functie, b.v. modulatie van C gr. naar G gr: Van de uitgangstonica nemen we I, daarna V. Van het dominant-accord verwisselen we de functie (in C) voor tonica functie (in G). Hierdoor is in gedachten de modulatie bewerkstelligd. Voor het oor is het echter noodzakelijk deze in gedachten reeds voltrokken overgang uitdrukkelijk te bevestigen, hetgeen het duidelijkst kan geschieden door een korte cadens in G. II6 - I4/6 - V - I zal het duidelijkst de verlangde bevestiging geven.

Een modulatie van 7-accorden zal in het algemeen het meest voldoen.

SCHEMA VAN DIATONISCHE MODULATIES.

C - D : C: I - IV - II D: I - II6 - I4/6 - V - I.
C - E : C: I - III E: I - II6 - I4/6 - V - I.
C - F : C: I - I6 - IV F: I - II6 - I4/6 - V - I.
C - G : C: I - V G: I - II6 - I4/6 - V - I.
C - b : C: I - III b: IV - II6 - I4/6 - V - I.

Moduleren via IV 5/6⁺.

Toonaard opzoeken, die ½ toon boven eindtoonaard ligt. Bv.: C - Fis. Via V van G = V7. zo ook het Napels II bv. C - fis. Via V in C = NII in fis.

Schēma diatonisch:

C	I	-	IVa	Des	II	-	I	-	II6	-	I4/6	-	V	-	I.
C	I	-	IVa	Es	II	-	II6	-	I4/6	-	V	-	I.		
C	I	-	IVa	Des	III	-	I (cis)	fis	V	-	II6	-	I4/6	-	V - I.
C	I	-	IV	Des	V	-	I6	-	II	-	6	-	I4/6	-	V - I.
c	I3	-	V	D	IV	-	II6	-	I4/6	-	V	-	I.		
c	I	-	VI	E	IVa	-	II6	-	I4/6	-	V	-	I.		
c	I	-	I6	f	V6	-	I4/6	-	V	-	I.				
c	I	-	IV	Bes	V	-	VI	G	I	-	II6	-	I4/6	-	V - I.
c	I3	-	II	A	IVa	-	I6	-	II6	-	I4/6	-	V	-	I.
c	I	-	I6	B	N6	-	I4/6	-	V	-	I.				
c	I	-	VI	E	IVa	-	I	-	VI.						
c	I	-	III	e	I	-	V7	es	IV5/6 ⁺	-	I4/6	-	V	-	I.

Modulatie via IV5/6⁺ (overmatig kwint-sext-accord).

c	I	-	V	G	I	-	V7	fis	IV5/6 ⁺	-	I4/6	-	V	-	I.
c	I	-	VI	a	I	-	V7	as	IV5/6 ⁺	-	I4/6	-	V	-	I.

11

In C = as - c - es - fis. Oplossing naar I4/6. g - c - e - g.
Hierdoor ontstaat een melodisch niet bevredigende chromatische
gang. Een kruis-alteratie wil nl. van nature stijgend oplossen,
zoals een mol-alteratie gaarne dalend oplost.

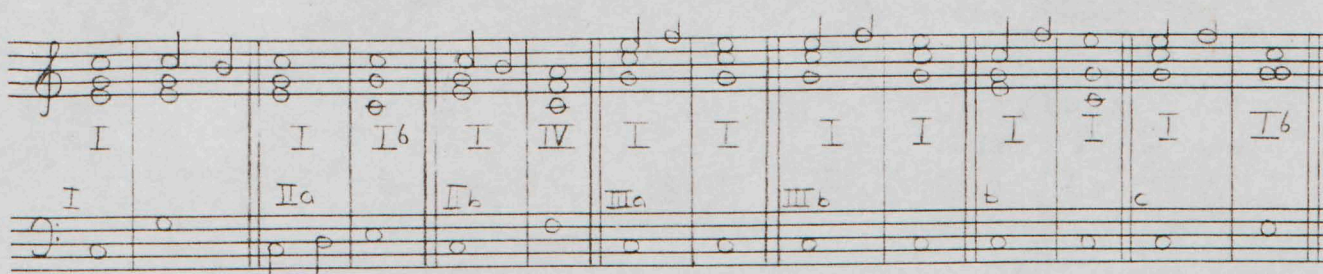
Gewone alteraties. (diatonisch blijvend).

Deze alteratie betekent geen uitwijking,
heeft slechts HET KARAKTER VAN SIERNOOT.

De vier voornaamste siernoten zijn: 1) voorhouding, 2) doorgangsnoot, 3) wisselnoot en 4) vooruitneming of anticipatie.

Al deze noten zijn accoord-vreemde noten. Het juiste gebruik hiervan maakt het muzikale geheel smakelijker.

1) Voorhouding is de accoord-vreemde noot, die doorgaans een seconde hoger of lager ligt dan de accoordnoot, waarnaar hij moet oolossen. De strenge voorhouding dient voorbereid te zijn, d.w.z. dat hij in een voorafgaand accoord als accoordnoot aanwezig moet zijn. Bijvoorbeeld:

De voorhouding kan ook vrij intreden.

2) De doorgangsnoot is een opvullende versiering tussen 2 accoorden. Intussen kan de doorgangsnoot toegepast worden tussen twee noten, die niet tot hetzelfde accoord behoren (II b). De hierdoor ontstane accoorden zijn louter toevallig en behoeven ook niet afzonderlijk becijferd te worden. Kan stijgend en dalend voorkomen. Een doorgangsnoot zal meestal voorkomen op de lichte tijd.

3) Wisselnoot komt het meest voor op lichte tijd. Zij is in haar eenvoudigste gedaante een versierende afwisseling van een accoordnoot. (Voorbeeld III b). De wisselnoot kan ook voorkomen als afwisseling tussen twee accoorden, die niet tot dezelfde trap behoren. Wisselnoot kan ook voorkomen als vrij intredende wisselnoot (Voorbeeld III b). Bovendien als afspringende wisselnoot. In dit geval lost zij niet op in de accoordnoot, die zij afwisselt, maar in een andere accoordnoot. (III c).

4) Anticipatie is de vooruitneming van een noot uit het volgende accoord. Kan trapsgewijs en sprongsgewijs intreden.

De vooruitneming kan ook een anticipatie zijn voor een voorhouding. Het meest komt de anticipatie voor bij een slotwending. (zie voorbeeld a)

Vervolg modulaties.

Modulaties kunnen op 3 manieren geschieden: 1) diatonisch, 2) chromatisch, 3) enharmonisch.

- I Diatonisch. Bij deze wijze van moduleren moet gebruik gemaakt worden van gemeensch. accoorden naar gelang de tonale afstand van "uitgangspunt en doeltoonaard" zal het aantal gemeensch. tussenaccoorden verschillen. Bv.: Modulatie van C naar D heeft slechts één tussenacc. nodig. Modulatie C - Fis daarentegen heeft 3 tussenaccoorden nodig, t.w. a, E, B.
- II Chromatische modulatie maakt gebruik van chromatische noten, die niet behoren tot de diatonische alteratie. De grens is hier niet streng te trekken. Modulatie: C - As via N6 in C zal in opvatting van diat. alteratie niet chromatisch zijn, maar het oor bepaalt deze modulatie voor een deel als chromatisch. De chromatische modulatie zal in het algemeen plaats vinden door z.g. tussendominanten. Zorgdragen voor vloeiende en verantwoorde stemvoering. Schema's zijn hier onmogelijk te geven.